

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב'ק פב).

פרשת יוגש

שנודע להם שהוא יוסף אחיהם, (וה"ה נמי בנידון הראשון, דיש לדון שאין ראיית האוהבים ביום הראשון נחשבת כראייה לעניין זה שיפסידו מחמת כך את הברכה).

- ב -

והנה בספר הנפלא 'שער העין' (עמ' רפז) כתב לדון, לגבי מי שראה חכם מחכמי ישראל, שהדין לברך עליו 'ברוך... שחלק מחכמתו ליראיו, - והרואה לא ידע שהאדם העומד לפניו הינו 'חכם' שצריך לברך עליו, ולכן הוא לא בירך עליו בראייתו הראשונה.

ולאחר כמה ימים נודע לו, שהאדם הנ"ל הינו חכם מחכמי ישראל, שצריך לברך עליו 'ברוך שחלק', - וכעת בתוך לי יום לראייה הראשונה הוא רואה אותו שוב, - האם יוכל לברך עליו כעת 'ברוך שחלק', - או"ד דהוא הפסיד את הברכה מחמת הראייה הראשונה, ואע"פ שאז הוא לא ידע כלל שהעומד לפניו הינו 'חכם'.

וכתב ששמע ממרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ולהבחל"ח מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שפשוט שמי שראה חכם וכדו' בתוך ל', אף שלא הכיר אותו חשיב ראייה, ואם יראה אותו אח"כ בתוך ל' ויכיר אותו אינו יכול לברך, עיי"ש.

- ג -

ומעתה יש לדון דלפני"ה הי"ה נמי בנידו"ד, שי"ל שהשבטים לא יכלו לברך על יוסף בעת שנתוודע אליהם את ברכת 'מחיה המתים', כיון שהם כבר ראו את יוסף לפני כן ביום האתמול, והם הפסידו את הברכה כיון שלא עברו י"ב חודש בין הראיות, ואע"פ שבראייה הראשונה הם לא הכירוהו מ"מ לא אכפת לן בזה וכנ"ל, - והי"ה נמי גבי הנידון הראשון, די"ל ששני האוהבים לא יוכלו כעת לברך שהחיינו, מחמת שכבר ראו זא"ז ביום האתמול, ואע"פ שלא זיהו אז זא"ז.

אמנם באמת יתכן לחלק בין הנידונים, - דהנה לגבי ברכת 'ברוך שחלק' לא נאמר שצריך שתהי' לו התפעלות בראיית החכם, וי"ל שהגדר בזה הוא שחז"ל תיקנו ברכה על הראייה גרידא, - ולכן אם למעשה ראה את החכם בתוך לי יום, לא אכפת לן בזה בראייה הראשונה אכתי לא ידע שהוא 'חכם', דמ"מ למעשה לא עברו לי יום מראייתו הראשונה.

אך לגבי ברכת 'מחיה המתים' ושהחיינו על ראיית חבירו, הרי קיי"ל בשו"ע שזהו רק על חבירו שחביב עליו הרבה והוא שמח בראייתו, - וא"כ יש לדון ולומר, שאין הגדר שחז"ל תיקנו בזה ברכה על הראייה גרידא כשאר ברכות הראייה, אלא יש לדון שחז"ל תיקנו את הברכה על השמחה שהוא שמח בראיית חבירו.

וא"כ יש מקום לומר, שכיון שהברכה הינה על השמחה, א"כ יתכן שמה שהאחים ראו את יוסף ביום האתמול בעת שלא הכירוהו, לא הי' זה נחשב כראייה לגבי זה שיפסידו מחמת כך את הברכה, כיון שבברכת מחיה המתים ושהחיינו

ויאמר יוסף אל אָחיו גָּשו נָא אֵלַי וְיִגְשׁוּ וַיֹּאמֶר אָנִי יוֹסֵף אָחִיכֶם אֲשֶׁר מָכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִם: ... וַיִּפֶל עַל צַוְאָרֵי בְנֵימִן אָחִיו וַיִּבְכּוּ וּבְנֵימִן בָּכָה עַל צַוְאָרֵיו: וַיִּנְשֶׁק לְכָל אָחָיו וַיִּבְכּוּ עֲלֵיהֶם וְאַחֲרָי כֵּן דָּבְרוּ אָחָיו אִתּוֹ: (מה, ד-טו).

מעשה בשני ידידים אוהבים בלב ונפש כאחים ממש, שהזדמן להם להתפלל יחד בביהכנ"ס לאחר תקופה ארוכה וממושכת שהם לא נפגשו, - אך כיון ששניהם עטו על פניהם מסיכות (מחמת נגיף הקורונה ר"ל), הם לא זיהו זה את זה ואע"פ שהתפללו יחד בקירבת מקום בביהכנ"ס שעה ארוכה.

והנה למחרת הזדמן להם להתפלל שוב יחדיו בביהכנ"ס, ולפתע זיהו זה את זה, ומייד התמלאו בשמחה עצומה בפגישת איש את רעהו.

וכעת התעוררה השאלה, האם הינם יכולים לברך כעת 'שהחיינו', וכדקיי"ל בשו"ע (או"ח סי' רכה, א): 'הרואה את חבירו לאחר שלושים יום אומר שהחיינו', - או"ד שאינם יכולים לברך כעת שהחיינו, משום שבעצם ביום האתמול הם כבר ראו זה את זה, ואע"פ שלא בירכו אז שהחיינו, מ"מ יש לדון שהפסידו את הברכה, וכדלהלן.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה כע"ז יש לדון נמי, האם כאשר יוסף נתוודע לשבטים, השבטים בירכו אז את ברכת 'מחיה המתים' על הראייה של יוסף, - וכדקיי"ל בשו"ע (שם): 'הרואה את חבירו לאחר שלושים יום אומר שהחיינו, ואחר שנים עשר חודש מברך מחיה המתים, והוא שחביב עליו הרבה ושמח בראייתו', - (וכאשר מברך 'מחיה המתים' אינו מברך 'שהחיינו', - משנ"ב שם סק"ד).

או"ד שהם לא יכלו לברך עליו אז מחיה המתים, כיון שהם כבר ראו את יוסף לפני כן ביום הקודם (והם ישבו וסעדו עימו אז יחד), וא"כ אולי הם הפסידו את הברכה, כיון שלא עברו י"ב חודש בין הראיות, (וגם שהחיינו אולי לא יכלו לברך, כיון שלא עברו לי יום בין הראיות).

ואע"פ שביום האתמול הם לא ידעו שהוא יוסף, והם לא בירכו עליו אז 'מחיה המתים', אך מ"מ יש לדון שהם הפסידו את הברכה, ע"פ מה שצי"ד הבה"ל (סי' ריח, בד"ה במקום הזה) לגבי ברכת 'שעשה ניסים', שמי שלא בירך בראייה הראשונה, שוב אינו מברך בראייה השנייה אם אכתי לא עברו לי יום, עיי"ש ואכמ"ל.

ומאידך יש מקום לדון, דכיון דבראייה שראו את יוסף ביום האתמול, הם לא ידעו שהוא יוסף אחיהם, א"כ אולי לעניין ברכת מחיה המתים ושהחיינו, אין ראייתם שראו את יוסף ביום האתמול נחשבת כראייה לעניין זה שיפסידו מחמת כך את הברכה ולא יוכלו לברך בראייה השנייה, בעת

וא"כ שוב צ"ע טובא בזה, מה הביאור בדברי מרן הגר"ח מבריסק צ"ל הנ"ל, שיעקב לא קרא קר"ש בדרך, מחמת שהוא הי' עוסק במצוה.

- ב -

והנראה לומר בזה בס"ד, דהנה קיי"ל בשו"ע (או"ח סי' סג, א) 'היה מהלך בדרך ורצה לקרות קר"ש, צריך לעמוד בפסוק ראשון', - (ורצה לומר, צריך להתעכב במקום אחד בפסוק ראשון משני), - ומעתה י"ל, דכיון דהייתה ליעקב מצוה לרדת למצרים ע"פ ציווי ה', לכן מדין ז'רזיון מקדימין למצוות יעקב לא רצה להתעכב בדרך כלל, אלא הוא רצה לקיים את המצוה לרדת למצרים במהירות האפשרית.

וממילא מבואר שפ"ר, שיעקב אבינו לא רצה לקרוא קר"ש בדרך, כיון שבשביל לקרוא קר"ש בדרך, הוא הרי הי' צריך לעצור בדרכו בזמן קריאת הפסוק הראשון, וא"כ זה הי' מעכב אותו מלקיים את המצוה לרדת למצרים במהירות האפשרית.

ולכן יעקב אבינו העדיף לקיים קודם את הז'רזיון מקדימין במצוה שנצטווה בה לרדת למצרים, מאשר לקיים קודם את הז'רזיון מקדימין במצות קר"ש שלא נצטווה בה כלל, בזמן שזה הי' מעכב אותו בקיום המצוה שנצטווה בה.

- ג -

אמנם מ"מ אכתי יש לשאול, שיעקב אבינו הי' צריך לחשוש, שעד שהוא יגיע למצרים כבר יעבור זמן קר"ש, וא"כ הוא יפסיד לגמרי את מצות קר"ש, וא"כ יש לשאול מדוע הוא לא קרא קר"ש בדרך, ואע"פ שזה יעכב אותו קצת מקיים המצוה לרדת למצרים, דמ"מ יקרא קר"ש בכדי שלא יפסיד לבסוף את מצות קר"ש לגמרי.

[ואע"פ שבמצות קר"ש הוא לא נצטווה, ולרדת למצרים הוא כן נצטווה, אך מ"מ הוא לא הי' חייב לקיים את המצוה לרדת למצרים במהירות האפשרית, כיון שז'רזיון מקדימין אינו חיוב גמור, ודו"ק].

וע"ז י"ל את דברי מרן הגר"ח מבריסק צ"ל, שיעקב אבינו לא חשש לזה, כיון שבעצם העוסק במצוה פטור מהמצוה, - והוא לא יכל לקיים את ב' המצוות 'כאחת', כיון שמצות קר"ש הייתה מעכבת אותו מעט מהמצוה לרדת למצרים וכו"ל, - ואמנם זה ודאי שיעקב אבינו הי' קורא קר"ש כבר בדרך, אילו זה לא הי' מעכב אותו מהמצוה לרדת למצרים, ודו"ק.

- ד -

אמנם אכתי יש להקשות על כל המהלך הנ"ל, שבמשנ"ב (סי' סג, י) מבואר שמי שיושב בקרון או בספינה, אינו צריך לעצור בפסוק ראשון של קר"ש, וא"כ יש לשאול על המהלך הנ"ל, מדוע יעקב הי' צריך לעצור בדרכו למצרים שבביל לקרוא קר"ש, והרי לכאן הוא יושב בעגלה ששלח לו יוסף, והוא יכל לקרוא קר"ש בדרכו בלא לעצור, וא"כ הוא יכל לקיים את ב' המצוות כאחת.

אכן יעו"ב במדרש הגדול (מו, ה) שדייק מלשון המקרא, שהשבטים נשאו את יעקב אבינו על זרועותיהם, וכע"ז כתב ב"דעת זקנים' (מה, יט) שהם נשאוהו על כתפיהם עיי"ש (וכע"ז פירשו עוד מפרשים), - ולפי"ז י"ל שא"כ הי' דינו של יעקב בדרכו למצרים, כעין דינו של הרוכב על הבהמה, שיש אחרונים שס"ל, שאף כשאחר מנהיג את הבהמה, מ"מ הרוכב צריך לעמוד בפסוק ראשון, ובמשנ"ב (שם) כתב שנכון להחמיר בזה, - וא"כ כל המהלך הנ"ל מבואר שפ"ר, ודו"ק ונפלא.

גדרי הברכה אינם קבועים על ראייה גרידא, - ולגבי הנידון הראשון יש להוסיף עוד סברא נוספת בזה, שיי"ל שראיית חבירו כשמסיכה עטוייה על פניו ואינו מכירו מחמת כך, אין זה חשיבא כראייה כלל לענין שפיסדי מחמת כך את הברכה, - שהרי מלבד שלא זיהו זא"ז ביום האתמול, הרי גם לא ראו זה את פניו של זה בשלימות, אלא רק את מחצית הפנים ודו"ק, - וי"ל עוד בזה אך אכמ"ל.

ויקם יעקב מפאר שבע וישאו בני ישראל את יעקב אביהם ואת טפם ואת נשיהם בעגלות אשר שלח פרעה לשאת אתו: ויקחו את מקניהם ואת רכושם אשר רכשו בארץ כנען ויבאו מצרימה ויעקב וכל זרעו אתו: ... ויאסור יוסף מרפכתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אלו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד: (מו, ה-כט).

ופירש רש"י 'ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד - אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף, ולא נישקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע' עכ"ל, - והנה ידועה ומפורסמת השאלה, דלכא"ו צריך ביאור טובא, מדוע יוסף כן נפל באותה שעה על צוארי יעקב, ומדוע לא קרא אז ג"כ קר"ש כיעקב אביו.

ובספר 'שי לתורה' (ח"ב עמ' קסח) הביא, שמרן הגר"ח מבריסק צ"ל תירץ בזה, שיוסף קרא קר"ש קודם לכן, מייד בתחילת זמן קר"ש, - אך יעקב אבינו שירד למצרים בציווי הקב"ה, הי' בדרכו למצרים בגדר 'עוסק במצוה' כיון שהליכתו הייתה במצות הקב"ה, וכיון שהעוסק במצוה פטור מהמצוה, לכן יעקב לא קרא קר"ש, עד שהגיע למצרים ונפגש עם יוסף.

ולכן ברגע שנפגש עם יוסף והסתיימה המצוה של ירידתו למצרים, מייד קרא יעקב אבינו קר"ש, כיון שאכתי לא קרא קודם לכן, - אך יוסף כבר קרא קר"ש קודם לכן מייד בתחילת זמנה, - ע"כ מהספר הנ"ל.

ולכא"ו צ"ע טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דלכא"ו צ"ע טובא בזה, דהא יעקב אבינו הרי לא נצטווה במצוות התורה, ומ"מ הקפיד לקיימן אע"פ שלא נצטווה בהן, - וא"כ צ"ע לדברי הגר"ח מבריסק הנ"ל, מדוע יעקב אבינו לא הזדדז לקרוא קר"ש מייד בתחילת זמנה עוד בזמן שהותו בדרך, והרי אע"פ שהי' בידו פטור של העוסק במצוה פטור מהמצוה, אך מ"מ יעקב אבינו הרי לא חיפש 'פטורים', והוא קיים את מצוות התורה אע"פ שלא נצטווה בהן, וא"כ אכתי צ"ע מדוע הוא לא קרא קר"ש מייד בתחילת זמנה.

ויעו"ב במשנ"ב (סי' ע, יח) שכתב בשם הפמ"ג, שמי שהיי' עוסק במצוה שפטור מקר"ש, ובכל זאת קרא אז קר"ש, יצא בזה די"ח קר"ש (ולאחר שיגמור לעסוק במצוה, לא יצטרך לחזור ולקרוא שוב), - כיון שגם בזמן שהוא עוסק במצוה אחרת, ובעצם יש לו פטור מלקרוא קר"ש, מ"מ אין זה נחשב שבזמן הזה הוא אינו 'בר חיובא' במצות קר"ש.

אלא באמת הוא 'בר חיובא' בעצם במצות קר"ש, גם בזמן שיש לו פטור של העוסק במצוה עיי"ש, (והמשנ"ב כתב את הדין הנ"ל גם בעוד כמה דוכתי, ואכמ"ל), - וא"כ להנ"ל צ"ע טובא, מדוע יעקב לא קרא קר"ש מייד בתחילת זמנה, ואע"פ שהי' לו פטור של העוסק במצוה וכו"ל.

וביותר צ"ע בזה, דהא קיי"ל ברמ"א (או"ח סי' לח, ח), שמי שעוסק במצוה ויכול לקיים את ב' המצוות כאחת בלא טורח, אזי צריך לקיים את ב' המצוות עיי"ש, - וא"כ צ"ע טובא בזה, דכיון דלכא"ו יעקב אבינו יכל לקיים את ב' המצוות כאחת בלא טורח (היינו גם לרדת למצרים וגם לקרוא קר"ש), א"כ להנ"ל עולה שיעקב אבינו הי' צריך לקרוא קר"ש בעודו בדרך, ואע"פ שהוא הי' עוסק במצוה שירד למצרים ע"פ ציווי ה'.

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

קו רעים זכים': 02-633-5850

המעון לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

חדברים נכתבו לעורך לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת.
להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)